

Učiteljski Tovarš.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 15. junija 1870.

List 12.

Očetov poljub.

Zložil *Franjo Zakrajski.*

V belej rjuh'ci deček spava,
Kakor angeljc se smehljá,
Mir krog senčkov mu zigrava;
Pač, Bog védi, kaj senjá!

Sladke zdaj gotovo sanje
Dečka pozibavajo:
Ves zamaknjen gleda va-nje,
Spava srečno spanje to.

Mord' s krilalcem se po trati
Rádostna sprehajata,
Ali v rajski družbi zlati
Rož dišečih zbirata.

Alj pod lipo kje sedeta,
Alj kak pótok ju hladí,
Kjer valí z očmi lovita,
Ki je solnčice zlatí.

Ali hod'ta v hladne gaje,
Za metulji letata,
Krátita si čas igraje,
Alj po gričih pevata.

Alj podajata vsa mila
Belo si ročicico,
Alj si pravita, kak sila
Gor v nebesih je lepó.

Le s krilalcem se pomúdi,
Spavaj, deček, spavaj še,
Naj poljubek te ne 'zbúdi:
Poljubuje oče te!

Ali šolske preskušnje ali šolske slovesnosti?

Ministerski ukaz 18. febr. t. l. s št. 448 dovoljuje, da se namesto dosedanjih šolskih preskušenj ali spraševanj na koncu šolskega leta smejo tudi napravljati šolske slovesnosti. — Vpraša se tu pa tam, kakošne naj bi bile te slovesnosti. Poglejmo n. pr. kako dobro šolo na deželi! Učenci in učitelji težko pričakujejo in se veselé šolskega spraševanja, kajti uni in ti bi radi svojim prednikom, staršem in drugim svojim pred-

nikom, staršem in drugim svojim prijateljem očitno pokazali, kaj in kako so se učili, ter se v mladi šoli pripravljali za resno šolo vsakdanjega življenja. Naznanjeni dan za spraševanje pride. Že pred ene dni so večje učenke šolske klopi in tla, okna in vrata, kar je bilo moč, lepo umile, dečki pa so postavili pred velika šolska vrata zelene, ovenčane mlaje. Tudi podobe v šoli, p. podoba odrešenikova, podoba sv. Alojzija, podoba cesarjeva i. t. d. so s cvetličnimi vencí vse prav krasno ovenčane. Sim pa tje po stenah so tudi iz cvetic sestavljeni pomenljivi izreki, pozdravi itd. Spraševanjski dan že zgodaj hité otroci in starši praznično oblečeni k šoli. Ob odločenem času gredó učenci in učenke z zastavo v cerkev, tu sami pojó šolsko mašo in zahvalno pesem, potem gredo zopet verstoma v šolo, in pričnè se spraševanje vpríčo obilo poslušalcev iz kmečkega in gosposkega stanú. Vprašani se eden pred drugim skušajo, kako bi urneje in boljše odgovarjali in svoje naloge izvrševali. Spisi in drugi izdelki, še celó risarije, razno kmetijsko in rokodelsko orodje v mali meri, razna cepljenja, kokoni, deklíška dela, z eno besedo: prav polna razstava mladih gospodarjev in gospodinj se odkriva nazočim gostom.

Po dokončanem spraševanji, kjer so, se vé da le bolj zgovorni in izbistreni učenci in učenke odgovarjali, se naj boljši učenci in učenke očitno pohvalijo in vsa šola od prvega do zadnjega učenca dobí vsak kak spominek, da je čez leto pridno hodil v šolo. Na koncu vsega tega stopi kak deček ali deklica iz verste, se v lepem govoru zahvaljuje prednikom in učiteljem za njihovo skerb, staršem pa za lepo priliko, ki jo otrokom naklanjajo s tem, da jih pošiljajo v šolo. Potem se kak večji učenec ali učenka v imenu vseh, ki stopijo to leto iz vsakdanje šole ganljivo poslavlja pri skerbnihi učiteljih in milih svojih tovarših. Ni ga suhega očesa med vsemi poslušalci — in vsak sebi gredé podajajo starši učiteljem roke, ter se jim s solznimi očmi zahvaljujejo za njihov trud, ter poljubujejo svoje male.

Vprašamo: Ali je to šolska preskušnja ali šolska slovesnost? Ni prva, ne druga — temuč obe v eni in ena v obeh, — in tako naj bode tudi zanaprej! Prav je, da se odpravijo (posebno po mestih) tiste suhoparne „Schulvisitationen“, a slovesna spraševanja naj nam ostanejo, ako hočemo, da bode šola imela zaupanje in dobro imé pri družini in soseski.

Stari in mladi Slovenec.

Tylü — tynü.

O. Tylü - lije m. cervix, - linü adj. occipitis; tynü murus (läun - tun - zün) zaun pfahl, lat. celt. - dunum.

S. Tilj sinciput, zatilek, zatanjek, serb. tilut - teludje dorsum cultri, tilutice; tinj planke, tin paries, tiniti parietem ducere.

Tyti.

O. Tyti - yja - ješi pinguescere, scr. tu crescere, tiv pinguescere, lat. tumor, tumulus; tukü m. adeps, glavinyj-cerebrum, tukostí - kota pinguedo, tučiti satiare, -činü pinguis - činosí pinguedo, - nica planta quaedam.

S. Tučija pinguedo, hrov. titi, otavan erquickt, čes. otaviti.

Têlo.

O. Têla gen. i têlese imago, simulacrum, tentorium, corpus humanum; têlište idolum, columna, -lesistvije substantia.

S. Radix ski, pišete, unde etiam stêni et sêni et tēja (umbra): significatio prima est imago, quae umbra efficitur; notabis, etiam linguae germanicae corpus esse imaginem, porro indis et graecis; scr. enim čhâja indicat schatten, abbild; gr. σκιά valet schatten et umriss: neque silentio praetereundum est, σκῆρος pythagoraeis esse corpus.

Têrjati.

O. Têrjaja - ješi sectari; russis terjati est pessumdare; scr. tr ire.

S. Nsl. tirati pellere, potera persecutio, bulg. tera; terjati, tirjati p. dolg, koga.

Têšiti.

S. Consolari, hortari, adulari - se; - šenije, - šiteli qui consolatur; cf. teh - tih, uteha.

Tegü — tağü.

O. Tegü a) m. labor iz teğnați - gliti trahere, tendere, scr. tan gr. τεν (τείνω) lat. ten-d-o; - gotiti - tovati gravare; - žiti, - žati opus facere; težati obtrectare, exigere, teğati i težati se rixari; teğarilivü adj. laboriosus, — gostinü — gotinü, teželü adj. - žestinü - žikü gravis; teğo, gen. - žese lorum, - gosti - ota; težī, - ža, - žesti - žeta - žina onus; težati se

rixari, težā - žība indicium, lis, rixa, - žīnu augustus; - žava pondus, - žīvivū iurgiosus - bīnikū qui rixatur; težākū - ari - ateli - nikū - žīnikū agricola, operarius, - žanije agricultura. Tagū b) m. adj. fortis (steif, trāg), tağa f. afflictio, anxietas, angor; - gosti - glivū angore plenus, - govati - tažiti urgere, anxium esse, - žīnica quae luget.

S. Teg a) getraide, frumentum; tegniti, stežaj; teža pondus, opera, težam operor, težak, težakinja; težiti premere, zatezati (besede), serb. otezati ponderare, otezalo statera, utez pondus; b) togota bolezen drobnice, božjasti podobna, kozo je togota zlomila; togoten - tnež, otožen mraz iners frigus, tuga molestia, toži se mi, tožba querela itd.

Teti — tētiva.

O. Tīnā - neši scindere, scr. tan ferire; tētiva f. chorda, suff. tiva cf. serb. stative, jestivo, čes. stativo.

S. Tēti - tnm, tnalo holzblock zum holzspalten, drvoton holzlege; tetiva i tetiv f. chorda.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje Josip Levičnik.

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

Nadaljevaje gospodarstvene poduke dospeli smo bili s tem predmetom na oskerbljevanje poljskih rastlin in na žetev. Poljske rastline potrebujejo pogostoma strežbe, da se pospešuje rast, ali pa da se odstranjujejo njeni zaderžki. Tako n. pr. je treba terdo skorjasto zemljo zrahljati z brano ali z zobastim valjarjem; — na pustih njivah se prilega dobro, ako se jim včasih še malo prignoji; — posebno pozornost pa naj se ima tudi na plevel, v katerem se celó pogostoma zaplodijo škodljivi merčesi in druga červivna zalega, ktera potem poljskim pridelkom škoduje. Zlasti na ogeršici zapazujejo sim ena leta take snedene merčese, ki se v plevelu zaredijo in potem sadež napadajo. Goste setve včasih plevel same zadušijo; naj bolje pa je vender, ako se s pletevjo odpravi. *)

*) O hudem in škodljivem plevelu prednica (Kleeseide, Flachsseide) se nam je zeló ravno o taistem času na Dunaji govorilo, ko so marljive „Novice“ to reč obravnavale in pomoček zoper to škodljivo rastlino nasvetovale. Glej „Novice“ l. 1869., 34. list, 269. stran! Pis.

Oziroma na žetev in tudi košnjo kermnih rastlin se je priporočevalo, naj se za ta dela pazi na pravi čas. Zito naj se žanje, kakor hitro je zrelo, zlasti tako (n. pr. ajda, proso), ki se v preveč zrelem stanju rado osiplje. Gledé košnje kermnih rastlin je naj bolje, da se opravlja to delo takrat, kedar začénjajo dobro v cvet iti. Ako se namreč čaka, da seme začénja zoreti, je to za kèrmo gledé njene znotranje (redivne) vrednosti občutno škodljivo. Gosp. docent nam je imenoval žetev in košnjo naj bolj imenitno opravilo zemljiščnih gospodarjev, torej je tudi kaj zeló priporočal, naj se za to do časa osnažijo in v primeren stan postavijo skednji, žitnice in kozelci; — naj se pregleda in pripravi razno potrebno orodje (serpi, kose, žetevne mašine); — tudi za delavne moči (žanjice, kosce in dninarje) naj se poskerbí, da je o pravem času vse vredjeno in pri rokah. Omenjalo se je tu mimogrede, da v mnogih krajih (zlasti po Nemčiji) rabijo za žetev tudi koso, kar se vendar ni priporočevalo, dajejo marveč serpu predstvo. S koso se sicer več stori, ali zraven tudi več terpi, med tem ko serp vsaka količkaj odraščena oseba že lahko rabi.

V daljnih ukih prestopili smo pod naslovom „Spezieller Pflanzenbau“ na natančno obdelovanje in oskerbovanje poljskih rastlin. Razdelile so se nam one naj prej v skupine (Gruppen), in sicer:

- a) vžitne rastline ali zernja;
- b) kermne rastline in
- c) kupčijske in obertnijske rastline.

Podzemeljski sadeži, namreč: krompir, pesa, repa, korenje se morejo k vsaki teh skupin prištevati. Razverstili so se nam poljski pridelki dalje tudi na botaniški podlagi, in sicer:

- 1) podzemeljske rastline, t. j. repa, korenje, sladič;
- 2) gmlje (Knollen), t. j. krompir (podzemljice);
- 3) predivnate rastline, t. j. lan, konoplja;
- 4) kermne in barvne rastline, t. j. razne detelje in verbovnik (Indigo liefernde Waide);
5. tobak (duhan);
6. obertnijske rastline, t. j. žafran, hmelj itd.
- 7) semenske rastline, t. j. čimena, janež;
- 8) oljnate rastline, t. j. ogeršica, mak;

9. močnata semena, ki so: raznoverstna žita, sočive in ajda. *)

Poglavitna žitna plemena so se razdelila zopet v 3 verste, namreč:

- a) pšenica, rež, ječmen, oves,
- b) turšica, proso,
- c) rajž.

O pšenici se je povedalo, da jo je 7 plemen ali sort, ki so se vse po imenu navedele in tudi botaniško popisale. Povem vendar o tem le to, da navadne pšenice se seje naj več, angleške pa naj manj, ker je poslednja, akoravno ima veliko in težko klasje, preveč mehka. — Rž je le ene sorte, ki se pa seje kot ozimina in jarina; ječmen je zopet dvoje sorte, ravno tako tudi oves. — O podnebnih okoliščinah se je povedalo, da se v višjih krajih Evrope ozimine ne sponesó, po srednji Evropi vendar ozimina pšenica dobro rodi. Ječmen prebije zimo tudi le v milejših podnebnih blizo morja; oves pak se ne briga za mraz in ojstro podnebje, in je povsod rad domá. Oziroma na dobroto ali plodnost zemljišč se je povedalo, da zahtevata pšenica in ozimini ječmen naj več od zemlje, oves pa naj manj. Za ozimine naj se njih prednje rastline kmali odstranijo, in naj se sejejo rž in ječmen prej ko pšenica, vse pa kolikor je le mogoče zgodaj. Na ledine ali večletne pašnike je naj bolj ozimine sejati, nikakor pa ne žita za žitom. Svetoval se je taki-le red: prvo leto kúha (Hakfrucht); drugo leto jaro žito; tretje leto detelja, četerto pa ozimina. Žitom neposredno gnojiti ni dobro, ker potem prerada polegajo in prehitro gredo v klasje. Tudi na plitvo oranih njivah žito rado polega. Govorilo se je dalje od mnogih uim, ki polja zadevajo, od mraza, suše, móče in toče, ter priporočevala se zoper poslednjo nevarnost zavarovanje poljskih pridelkov pri dotičnih družbah. Zatim prišle so na versto žitne bolezni, ki naj več izhajajo od oscánic (Schmarotzern) in snětja (Brand). Tudi rjá rada na mokrih zemljiščih zlasti pšenici škoduje, in na novo se je priporočevalo, naj se česminj (Berberitze) odpravi od njiv, ker

*) Po besedah g. docenta se pridelava v obeh straneh našega cesarstva, t. j. v avstrijskih in ogerskih deželah na leto 250 milijonov vaganov žita in sočiva, in sicer 240 mil. vag. žita, 5 mil. vag. sočive in 5 mil. vag. ajde. Od teh pridelkov se je l. 1867. zvozilo čez 20, — l. 1868. pa čez 27 mil. vag. žita čez meje našega cesarstva v tuje dežele. Izvožena moka ni v teh številih vrajtana. Pis.

se njemu rjá pripisuje. V misel se je jemalo dalje tudi več škodljivih plevel. Eden zmed naj malopridnejših je steklas (Trespe = Ackerfuchsschwanz). Dalje se je govorilo tudi od nekterih zaželk, ki se periodično prikazujejo in poljem veliko škode napravljajo. Tako je n. pr. neka mala muha (Hessenfliege) že v preteklem stoletji v Ameriki veliko škode delala, in se ll. 1830. in 1854. tudi v naših krajih prikazala. Nektere take muhe živijo v žitnih bilkah, in so rastlinam prav zelo v kvar. — K sklepu dozdej omenjenih žitnih plemen se je še povedalo, kako po raznih krajih te pridelke po žetvi sušijo. Pravilo se je sicer dosti, celó to, da po nekterih krajih same kláse od slame porežejo, in jih na podstrešjih hiš sušijo. Naši praktični kozelci, se vé, da zopet niso prišli na versto, akoravno so vse hvale vredni, in imajo berž ko ne pred vsemi nam imenovanimi sušili predstvo. Za mlatvo priporočevale so se vnovič mašine, ktere so v mnogih krajih že tako osnovane, da se morejo voziti od kmetije do kmetije, ter hkrati žito mlatijo, čistijo in dobrega od slabega ločijo. Pač lepi stroji to, ki marsikaki gospodinji odpodijo skerb: Kaj bodem danes opoldan mlatičem za južino kuhala“!

(Dalje prih.)

CVETKA

na grobu Josipa Raktelj-a, učiteljskega pripravnika, umerl v Ribnici
24. maja t. l.

V
zemlje naročji prav sladko počivaj,
Bil si nam mili in dragi tovarš,
Sveti mir tamkaj zdaj večno uživaj,
Ločil ki zgodaj si tú se od nas!

Hotel si mladež prav skerbno učiti,
Z nami izvoliš prelepi si stan;
Kmalu si moral pa nas zapustiti,
Iti na službo — tje v večnost pozvan.

Groba noč černa sedaj te pokriva,
Videli tukaj ne bomo se več,
Misel pa na Te bo vendar v nas živa,
Dokler odkrije se raj nam cvetč.

V imenu njegovih součencev

F. P—k.

Ogled po šolskem svetu.

Iz Nadanjesela. Dragi Tovarš! v svojem listu štev. 8. pod opisom „Iz Notranjskega. A.“ sem svojo in splošno željo učiteljev postonjskega okraja očitno naznanil, da bi se častiti dobrotniki in vsi drugi gospodje s svojimi dobrotami pri delitvi učilnih pripomočkov tudi v naš okraj obrniti blagovolili; — pa glej! danes ti morem veselo novico naznaniti, da se je moja in splošna želja tukajšnjih učiteljev že vresničila; ker dobila je moja šola, kakor tudi več drugih tega okraja lepo darilo učilnih pripomočkov vsled priporočila in določbe prečastitega gospoda deželnega šolskega nadzornika naslednje stvari, ktere so se nakupile iz onih tisuč goldinarjev, ktere je slavna ljubljanska hranilnica za nakupovanje učilnih pripomočkov velikodušno darovala.

Moja šola je dobila: 1 iztis „Slovenske slovnice za pervence“, 1 iztis „Die Unterklasse“, 1 iztis „Physik und Chemie“, 1 iztis „Kratek popis cesarstva Avstrijskega sploh in njegovih dežel“, potem zemljevid slovenski „Avstrija“, „Evropa“ in „obraz cele zemlje v polutah“, slednjič pa tudi za kazavni poduk „Naravoslovje za ljudske šole“ v barvanih podobah od Janeza Štangenbergerja. Za to res lepo darilo se v svojem in svojih učencev imenu očitno zahvaljujem vsem, ki so to darovali in pripomogli, da se je naše šole spominjalo!

Alojzi Kušar.

Iz Železnikov. Kolikorokrat nam pride nov list „Tovarša“ v roke, se oziramo v njem po imenih novih udov naše učiteljske družbe; pa žalibog! veliko prevečkrat jih zastoj iščemo, in bati se je, da bo novi imenik kranjskih učiteljev le zopet kazal premalo zvezdnato obnebe. To pač ni prav! Le preresnično je namreč, da vsaka družba (naj ima še tako blage namene) brez udov je mervto ali pa vsaj hirajoče telo; koliko moč pa ima mervto ali pa hirajoče truplo, tudi vsak lahko dobro vé. Da more učiteljska družba biti krepko, čerstvo, močno in tedaj delavno telo, treba ji je neobhodno materijalne podpore; potem bi se še le lahko razvijala, potem bi še le mogla pokazati svojo djansko moč. Zmed mnogih reči, ki bi bile kaj koristne za učiteljsko društvo in njene ude, bi bilo pač tudi to, da bi si nakupovala ona razun potrebnih knjig tudi raznoverstne šolske priprave, učne pripomočke itd., kakoršnih se dandanašnje po večjih mestih neizrečeno veliko in tako mičnih na prodaj ponjuja, da se človek ne more prečuditi. Lansko leto nam je bil napravil gosp. knjigar Sallmayer v politehniku na Dunaji razstavo tako mnogoverstnih učnih pripomočkov in šolskih reči, da se jih nismo mogli nagledati, ter načuditi se vsem tem prelepim in koristnim zbirkam. Menda noben radoveden otrok ne opazuje na somnjo razpostavljenih sladkarij takó natančno, kakor smo ogledovali mi to razstavo; le škoda, da se je bila ta razstava vse prepozno napravila, in je prav na drobno ni bilo mogoče ogledati. Mnogokrat sem mislil poprej že na to razstavo, in porodila se mi je v glavi tale misel: Naša kranjska učiteljska družba naj bi si omislila od vsakega novega, učnega pripomočka en eksemplar; naj bi imela v Ljubljani

svojo lastno sobo za bukvarnico in za shranovanje vseh teh reči. To bi bil nekaki učiteljski muzej. Udje učiteljske družbe in gg. pripravniki bi imeli pravico, hoditi v to sobo, prebirati ondi knjige, ter ogledovati in si tudi ponarejati potrebne šolske in učne pripomočke. Se vé, da za to bi bilo treba precej denarja, ker zastonj, kakor je namreč sploh znano, na sveti ni nič, še celó smert ne. Treba je torej pred vsem, da pristopijo učitelji vsi brez izjembe k družbi; upamo pa in terdno se zanašamo, da, če bo naš slavni deželni odbor videl, da si družba omišljuje tako potrebne in koristne reči, ji tudi on materijalne podpore nikakor odrekel ne bode.

Iz serca želim, da bi teh besedi ne bil govoril zastonj, in da bi se čule in odmevale povsod, od kjer more priti učiteljski družbi zdatna podpora in pomoč. — Sedaj pa še nekaj! Ravno mi je došel 11. list „Tovarša“, v katerem med drugim berem to-le: „Poskerbelo pa se bode, da se bodo pri novi izdaji slovenskega „Abecednika“ pisne čerke vravnale tako, da bodo učencem pisni zgled in učitelju vodilo“. Prav tako! — Ker pa po našem mnenju potrebuje I. del „Abecednika“ tudi še nekoliko družih poprav (in sicer prav občutno jih potrebuje), bi gotovo ne bilo napak, ako bi koj prihodnji okr. učit. zbori pretresali to reč, kako naj bi se to zgodilo, ker „več oči več vidi“. Na podlagi teh svetov naj bi se predelal „Abecednik“, potem pa naj bi bil gledé predelovanja te učne knjige za en poštteni čas mir! Kolika težava prizadeva namreč vpeljava splošnih novih učnih knjig v šole, to je z manoj vred gotovo že marsikaki učitelj prav občutno poskušal. Tedaj ponavljamo še enkrat: Kedar se bo sploh izdala kaka nova šolska knjiga, naj se pregleda in pretehta na vse strani do dobrega, in potem naj še le gre v tiskarnico. In tudi na korekturo naj se dobro pazi, ker po slabi popravi tiskarnih pomot pride marsikaki „narobej“ v učne knjige. *Jos. Levičnik.*

Iz Škofjeloke. Že pred zvečer in 31. maja t. l. je loškim prebivalcem naznanjalo močno streljanje slovesni dan, kateri se je obhajal na čast gospodu Jožefu Kramarju, verlemu in obče spoštovanemu učitelju, kateremu so Njih Veličanstvo, presvetli cesar, podelili zlati zaslužni križec za koristno in spretno djanje na šolskem polju in za zasluge, ktere si je imenovani gospod v 51 letih pridobil za šolstvo. Na tri četerti na deset nas je sklicalo gromenje možnarjev in glasno zvonjenje skupaj; zbrali smo se z učenci v naši šoli in od tod smo šli vsi praznično napravljeni s šolsko zastavo v farno cerkev k slovesni sveti maši, pri kateri so učenci z orglami prav izverstno peli. Po dokončani sveti maši vernemo se zopet v šolo in za nami prišlo je še veliko povabljenih gospodov gostov, mestnjanov in drugih; učence peljemo potem vse v lepo primerno okinčano sobo pervega razreda. Ob enajsti uri pridejo gosp. c. kr. kranjski okrajni poglavar Derbič, ter gospoda jubilanta prijazno nagovoré in v prav primernem govoru omenjajo njegove zasluge in s trikratnim slavoklicem na presvetlega cesarja končaje svoj govor pripnó zlati zaslužni križec na persi gosp. Kramarju, kateri se do solz ganjen ponižno zahvaljuje Njih Veličanstvu, presvetlemu cesarju, za podeljeno milost, in prosi gosp. c. k. okr.

poglavarja, da naj naznani to ponižno zahvalo presvetlemu cesarju; zahvaljuje se gosp. c. k. okrajnemu poglavarju, ki mu je izročil nepričakovano poslavljenje. Potem oberne se k svojim tovaršem g. g. učiteljem in mestljanom, ter se prav iz serca zahvaljuje za podporo pri izvrševanju svojega posla in prav ponižno prosi za pomoč še v prihodnje. Gospod prifarški dekan, kakor nekdanji jubilentov učenec, se v slovenskem govoru milo zahvaljujejo za vse prejete nauke, ki so jih nekdanj dobivali pri gosp. Kramarju, ter učencem na serce polagajo, da naj se tudi pri molitvi danes slavljenega gospoda spominjajo. Na to gospodu jubilantu vošči učenec 4. razreda primerno voščilo, in h koncu zapojó učenci še cesarjevo pesem, in navdušeni trikratni klici: „živio“! končajo to prelepo slovesnost v loški šoli.

Po dokončani slovesnosti v šoli gremo pa na Balantov vert, kjer smo vsi skupaj obedovali. Da so bila pri tej priložnosti napravljene vsestranske napitnice, se tako vé; prav poštene dobre volje smo bili vsi, in še le pozni večer nas je domú spremljeval. Ta veseli dan nam bode népozabljiv. Gospodu Kramarju pa serčno voščimo, da bi še dolgo dolgo nosil, zdrav in vesel svoj častni križec, kterega je bil popolnoma zaslužil.

Resnicoljub.

Iz Škofjeloke. *) Gospod poročevalec o učiteljskem zboru kranjskega okraja v Škofjiloki dné 19. maja t. l. je hotel v svojem poročilu v 9. listu „Tovarševem“ kranjsko in loško šolo zelo počerniti, ter ji ob dobro imé, ki ga že toliko časa imate, pripraviti in častitim bralcem „Tovarša“ pokazati, da ne zadostujete tirjatvam sedanjega časa, in jih zabavljivo imenuje zgledne šole. Na to umazano obrekovanje odgovarjam gosp. poročevalcu: Kar tiče Hartingerjevih podob, je bilo pri mesečnem učiteljskem zboru enoglasno sklenjeno, da imenovanih podob ne obesimo na šolske stene, ampak, da jih hranimo v bukvarnici (vzroki so v zapisniku navedeni); — kakor hitro jih kdo potrebuje, jih vzame iz nje.

Prav smešno se mi zdi to, kar gosp. poročevalec pravi namreč, da bi ne bili nekteri tako težko konca zborovega čakali. Jaz menim, da izmed vseh učiteljev ne eden ni prišel v š. Hartingerjevih podob gledat, in ko bi bil tudi prišel, vendar ni bil ta namen konferencije. Če se je ravno g. poročevalec (in z njim morebiti še en gospod) dolgočasil, ker ni ogledaval Hartingerjevih podob, ga moram le milovati, ker s svojim izrekom kaže, da važnost učiteljskih zborov premalo ceni, ali je celó ne pozná. Kar piše o šolski sobi namreč, da je prostorna in presvetla, s tem si je pa g. poročevalec zares prav dvomljivo spricalo svoje vsestranske izobraženosti podpisal. Med tem, ko vse vpije: prostorne in svetle sobe delajte za učilnice! g. poročevalcu pride na misel, da pisari zoper take spretnosti. Se vé, da takih baznic nimamo, kakor jo ima gosp. dopisovalec za šolsko izbo; pa če ima ravno on tako slabo šolsko sobo, naj vendar nikar ne misli, da drugod boljših imeti ne smemo. Laž je, kar potem pravi,

*) „Tov.“ se ne prepira rad; vendar je sprejel ta dopis, da se vstreže obema strankama. Kaj je v unem in kaj v tem, naj č. g. g. bralci sami sodijo. Vredn.

da so bile šolske stene le prazne videti. Kedar koli in kdor koli naj pride v omenjeno sobo pogledat, videl bode na sprednji steni viseti podoba odrešenika, sv. Alojzija, šolske postave in šolski red v okvirjih; kaj več, — ker podoba našega presvetlega cesarja se nam škoda zdi, da bi zmiraj v šolskem prahu visela, — ne obešamo radi po stenah. Tudi lepopisna tabla ni bila ena sama, ampak dve, ena za slovenski, druga za nemški predpis; visele ste pa te tabli ta dan le zato na steni, ker smo tablina stala in druga šolska orodja v druge sobe znosili. Zakaj nek g. poročevalec ni pogledal še v druge naše šolske sobe? pa sej bi bil tudi v drugih le taka in enaka šolska orodja videl ali ne videl, kakor bi hotel; ker zdi se mi, da ima ta gospod po svoji volji včasih tudi kratek pogled. Laž je zopet, kar piše o zglednem predpisu, ker pravi, da je s tako majhnimi čerkami pisan, da se z naj boljšim pogledom ne more brati. Pri slovenskih in latinskih čerkah je srednja dolgost 26^{'''}, zgornja in spodnja po 32^{'''} in pri nemškem predpisu je srednja dolgost 11^{'''}, zgornja in spodnja pa po 21^{'''}; in pri tej svetlobi bi se brati ne videlo?! Popraševal sem učence tega razreda, če morejo brati na tabli predpis, in vsi so mi priterdili. Toda to, da g. poročevalec ni mogel brati tega predpisa, izvira od tod, ker je visela tabla v „tamnem“ kotu v „presvetli“ sobi. Pa kaj? sej še table ni videl, kako bi le mogel brati predpis?

Da so nekatere verste v nemškem predpisu z latinskimi čerkami pisane, se meni prav djansko zdi, če tudi g. poročevalcu ni všeč; sej nahajamo tudi v nemških berilih cele sestavke z latinskimi čerkami natisnjene, kakor se tudi druge nemške knjige z imenovanimi čerkami tiskajo. Zakaj g. poročevalca latinske čerke tako v oči bodejo, mi je res uganjka. Gosp. poročevalec še dalje terdi, da „zgleadne“ šole v Š. in K. skerbé za to, da se v zadnjem razredu slovensčina pozabi, kar se je je v drugih priučilo. Zoper to hudobno laž moram tukaj očitno protestirati in g. poročevalca vprašati: Kaj namerjate s tem? Sam sem se prepričal, da se tudi v zadnjem razredu vspešno rabijo „Spisje“ in „Slovnica“ Praprotnikova in „Praktisches slov. deutsches Sprachbuch“. Zadnjič pa g. poročevalec priporoča vse to vikšim in deželnim odbornikom v prevdarek. O sveta skerb! nam zaostalim šolmaštram, zraven pa tudi vikšim g. poročevalec s svojim dopisom odpira oči in kaže šolska pomanjkanja, le Bogu hvala, da jih ni!

H koncu omenim le še, da se mi zdi, da Vi g. poročevalec radi pometate pred vratni drugih, in da vse radi grajate, kar doseči Vam Vaše zmožnosti ne pripusté, dasiravno ste prebrisani. Če vam tedaj kaj svetovati smem, svetujem Vam, da vprihodnje, kedar bote še o zborih poročevali „Tovarušu“, ostanete pri tej reči, in vse pri miru pustite, kar Vas ne briga.

Resnicoljub.

Iz Černomlja. (Dalje.) G. F. Muhič pravi: Tudi jaz sem se namenil nekaj o kmetijstvu govoriti. Ker je pa že moj predgovornik veliko mojih misli povedal, tedaj jaz le še nekaj pridenem. Kmet je res premalo poznal in še vedno premalo pozná naravo; on ne pozná različnih persti in njih rodovitnosti; premalo vé, katero žito v tej, katero v uni persti dobro stori, tako tudi ne zná primerno mešati in gnojiti

s pravim gnojem; premalo gleda na živinorejo, ktera (živina) mu delati pomaga in gnoj daje; živina, kakor tudi gnoj sta pa duša kmetijstva. Kmet si pa ni mogel sam pomagati, podučeval ga pa tudi nihče ni djansko, gospodarskih knjig in časopisov tudi ni mogel prebirati, ker ni hodil v šolo, da bi se bil brati naučil. Veliko, se vé, jih terdi, da znajo bolje delati, ko uni, ki pišejo, pa ne delajo; toda to pa ne premisli, da se le skušnje, ne pa zmišljenosti zapisujejo, torej se mora to v ljudski šoli otrokom dobro v glavo vtisniti, da to skušeni možje pišejo, ne pa gospoda pri zeleni mizi, da bodo potem kot odrasčeni zaupanje imeli do takovih knjig in časopisov. Naj bolje bi še bilo, da bi se mu to ali uno djansko kazalo.

V povzdigo kmetijstva bi lahko občine same veliko storile, ako bi prosile, da bi se jim razdelila (kjer se še to ni zgodilo) s toliko brinjem zaraščena zemlja, ktera je gotovo rodovitna, ker brinje ne raste v prepusti persti. Posestniki naj bi jo potem snažili in z murbinim drevjem obsadili. To naj bi se sploh povsod na Dolenskem zgodilo, ker je tukaj že tako gorko podnebje, da se lahko s svilorejo pečajo. Pod murbinim hladom raste pa tudi kaj rada trava, in tu naj bi se pa ne paslo, ampak rajše kosilo, in živina domá v hlevu hranila, ker bi bila potem takem veliko lepša in bi tudi v hlevu gnoj delala, ne pa ga na paši zgubljala, kjer nič ne koristi.

K boljšemu stanju kmetijstva bo pomagala tudi veliko kmetijska šola v Beču, kamor se ljudski učitelji v jesenskih počitnicah sklicujejo in o kmetijstvu podučujejo. Ti učitelji lahko potem ne le mladino, ampak tudi še odrasčene kmete pri vsaki priložnosti o kmetijskih zadevah podučujejo, izobražujejo in vnamajo. Pervi nam iz te šole znani g. J. Levičnik v „Tovaršu“ koristne vednosti o kmetijstvu razlaga. *) Ravno tako skerbi in bo skerbela tudi sl. c. k. kmetijska družba za napredek in zboljšanje kmetijstva; sej je že izdala v slovenskem jeziku več gospodarskih knjig itd.

Ljudski šoli je pa tudi sveta dolžnost, da kmečke otroke že v prvi mladosti vnema k delavnosti, jim za to in uno veselje zbuja, jim v lastnostih pridelkov pripoveduje, jim pojasnuje, koliko bi bilo bolje, ako bi se živina domá kermila, ne pa po brinju preganjala, kjer otroci zlati čas zgublajo in šolo zanemarjajo; naj se jim pové, koliko bi bilo bolje, ako bi se taki občinski kraji posnažili in obsejali z nemško deteljo, ktera bi se lahko trikrat in štirikrat kosila itd. Ljudski učitelj naj tudi učencem kaže, kako je škoda za toliko praznega prostora, kjer bi se lahko zasadilo sadno drevje, pod katerim bi tudi veliko lepša trava rastle, ker bi je solnce tako ne žgalo; imeli bi po tem dovolj zlahtnega zgodnjega in poznega sadja za se in še za na prodaj, tako ga pa stradajo, nezrelega klatijo, jedó in potem zbolé, večasih pa še zato kateri umerje. — Tako bodo otroci že v mladosti veselje h kmetijstvu dobili in ohranili, in ko odrastejo, bodo postali dobri, umni, marljivi in skerbni kmetje.

G. M. Stanonik: Vse je res, kar sta gg. predgovornika povedala. Kmet je bil res dolgo časa neveden in še dandanašnje mu

*) G. Tomšič je to šolo popisoval v „Novicah“.

manjka skušnje in omike. „Novice“ so veliko pisale za kmeta o vseh rečeh, iz njih bi se bil lahko veliko naučil, ako bi jih bil prebiral; toda kmet nima kmali zaupanja do pisarij, ker vé, da take stvari pišejo gospoda, kterej ni nikoli kaj prida upal, in sicer zato ne, ker so to navadili se pri svojih ojstrih grajščakah, „ferboltarjih“ i. t. d. Dobro bi bilo, da bi se kmet podučeval, in za tega delj naj bi se vasčani ob dolzih večerih sklicovali in prepričevali, in bi se jim tù to pa uno pojasnovalo in dokazovalo, kaj je prav, kaj ne i. t. d. Spoznavši slabe navade in neumno kmetovanje, gospodarstvo in gospodinjstvo naših ljudi, narekoval sem učencem v teh zadevah podučna pisma, kterih so se morali učiti iz glave, da bi se jih še pozneje spominjali in da bi jih svojim staršem povedali. Morda bodo kaj sadu obrodila.

To je tudi resnica, da nimamo dobrih rokodelcev, še za domače najpotrebniše reči ne; torej sem že tudi večkrat terdil, da bi bilo veliko veliko boljše, ako bi se mladenči pošiljali rokodelstva in kmetijstva učiti, namesto po svetu „hausirati“, kjer se nič prida ne naučé in si nič ne prihranijo, ampak marsikteri še dolg naredé, doma pa zemljišče hira zavoljo pomanjkanja delalcev.

Kar pa zadeva davke, s kterimi je naša dežela preobložena, pomagali bi temu lahko možje, ki so bili izvoljeni, da bodo dohodke precenjevali. Ako so bili pravi možje za to voljeni, bodo gotovo te čiste dohodke cenili.

G. A. Jeršinovic: Zakaj da je kmetijstvo tako zaostajalo, resnični so vsi vzroki, ktere so gg. govorniki naštevati. Kar se je pa o podučevanju kmetijstva govorilo, marsikaj cika na me, ker sem bil vlani na Dunaju v kmetijski šoli. Tudi pisalo se je že, da bi ti Dunajčani druge učitelje podučevali; toda terdim, da se ni mogoče v šestih tednih toliko naučiti, da bi mogel učitelj drugim biti. Uni, ki so nas učili, bili so sami dohtarji. Od nas bi se le tirjalo, da bi učence nekoliko o teh vednostih podučevali, in jaz sem to tudi storil. Podučeval sem nekaj časa v nedeljski šoli iz kmetijskih knjig, potem so pa šolarji čisto izostali. Okrajno poglavarstvo premalo otroke v šolo sili.

G. M. Germ: Tudi naši vikši so bili veliko krivi, da se kmet ni omikoval v kmetijskih predmetih, ker niso zapovedali in tudi ne nasvetovali, da bi se bilo o teh koristnih rečeh podučevalo. Ker se pa zdaj to dovoli in še celó na serce polaga, naj se tedaj v šoli kolikor mogoče o kmetijstvu podučuje, starji naj se pa od mlajših učé. Ako starši učitelja spoštujejo, poterdili bodo gotovo njegov nauk in se njegovih nasvetov poprijemali.

Pripravnega orodja nam res manjka, toda s čim si ga hoče revni kmet kupiti, ki večkrat še za sol nima denarja? Tukaj naj bi kmetijska družba nekoliko pomagala, saj s kakovim plugom, da bi se ljudje navadili drugače orati. Tudi umno sejati ne znajo. Kar učitelj napačnega zapazi, naj velike po malih podučuje. — Kar zadene žlahtnih tert, kakor je g. Borštnik omenil, tako jaz mislim in terdim, da hoče žlahtna terta tudi pripravno zemljo in primeren kraj imeti, sicer bo

rodila le les in perje, ne pa grozdja; vinčarji bi bili kmalo primorani posodo poprodati, ker bi je ne imeli s čim napolnovati.

Ozrmo se pa tudi nekoliko na ženski spol! Pregarji pravi, da dober gospodar derži en vogel, dobra gospodinja pa tri vogle hiše. Ako je to res, tako se tudi sme reči, da slaba gospodinja tri vogle podere, t. j. da tri četertine premoženja lahko zapravi. Ker skušnjava uči, da je to zelo res, ne smemo tedaj učitelji gospodinjstva prezirati in le dobre gospodarje gojiti, ampak mi moramo kolikor mogoče tudi nauk o umnem gospodinjstvu pospeševati, potem homo še le svojo nalogo zmirom bolj doverševali.

G. F. Schönbrunn: Slabe navade so naj več krive, da so v v naših krajih takovi reveži. Otrok ne vidi in ne sliši nič dobrega in posnemanja vrednega od svojih staršev. Starši ne gledajo nič na izrejo otrok. Ko otroci odrastejo, postanejo gizdavi. Kupujejo si predraga oblačila. Marsikdo bi si mislil, da belokranjska obleka ni draga, a gotovo je dražja ko črna. Belo sukno delajo iz boljše volne, černo ali sivo pa iz slabejše. Kje pa mladenči in dekleta denar dobivajo, da si tako drago obleko omišljujejo, vé lahko vsakdo. — Starši domá pomanjkanje terpé, se jočejo in ne vejo, kje bi dobili krajcarje za potrebne reči, njihovi otroci se pa brezskerbno lišpajo. Starši lezejo v dolgove in potem so vedne tožbe. V naši vkolici se silno veliko izdaja samo za koleke ali štempeljne, ker se ljudje za vsako malenkost tožujejo.

V naši fari tudi kaj sadja pomanjkuje, le tú pa tam se vidi kako čespljevo drevje, ktero po sili zraste. Črešnje nosijo iz drugih fará k nam prodajat, kakor da bi pri nas ne mogle rasti. Temu bomo morali učitelji pomagati, da bomo učence bolj o sadjereji poučevali in v njih veselje za sadjerejo zbujevali.

Kaj slabo in gerdo navado imajo pa tudi delavci. Ako greš delavca prosit, prašal bo, koliko mu boš dal piti, ali pa že vé, kako ta ali uni gospodar delavce gosti. Ako zvečer z dela gredé ne vriska in ne pleše, ne dobiš ga več, rajše doma strada. Pri nas nima kmet družega za prodaj, kakor kaj vina, marsikteri ga pa malo pridela, in še to mora za delavce hraniti. To navado bo pa pri nas, v vinskih krajih, težko odpraviti, ker gospodarji ne morejo najemnikom kljubovati.

G. P. Borštnik: Kar g. Germ terdi o nerodovitnosti žlahtnih tert, ni res. On terdi namreč, da žlahtna terta sicer pri nas raste, toda da čisto malo grozdja obrodi. To pa ni res, — poglejmo n. pr. Suhor*), tam je g. župnik žlahtne terte zasadil, rodijo obilno in vino je izverstno, pravili so, da se ne loči skoraj nič od naj boljšega francoskega.

G. M. Germ: Meni je pravil kmet iz naše fare, da si je zasadil žlahtnih tert, ki so res prav čedno rastle, toda čisto malo obrodile; v naših krajih bi dobili tedaj od žlahtnih tert malo piti.**)

G. M. Stanonik: Pri naših ljudeh tudi zgledi ne pomagajo. Gospoda župnika Volčič v Dragatuši in Škofice na Suhorji sta dajala

*) Suhor, majhena fara malo nad Metliko proti Novemu mestu. Pis.

**) Na Suhorji so prišle terte v nov vinograd, v neizserkano zemljo, zatorej morda dobro storé. Kjer je pa že nežlahtna terta dolgo rastla, težko se bo tam žlahtna obnesla. Tako jaz mislim, skušal nisem. Pis.

izverstne zglede v vsakem oziru kmetijstva, še bolj pa g. Homač v Černomlji; kdo jih posnema? — nihče. Še v tem ne, kar bi lahko brez vseh denarnih stroškov storili, n. pr. v sadjereji. Za zlahtne terte se naš vinčar ne briga, da le veliko pridela, pa je zadovoljen; kakova je roba, ni mu mar, še ne počaka, da bi grozdje dozorelo, že popred odterga, ker ne porajta, ali vino prodá ali ne, ali pa odkrito reči: ker ga naj rajše sam izpije. Sej je prav, da nima naš kmet močnega vina, je manjkrat pijan.

G. J. Kavšek: Dragi tovarši! Ako hočemo te našte slabe navade nekoliko zatreti; ako hočemo ljudstvo k delavnosti spodbadati, moramo pri mladih začeti, staro drevo se ne dá več šibiti. In da bomo to dospeli, moramo jim najpervo prav živo priporočevati varčnost. Pripovedujmo jim, kako daleč zabrede zapravljivec in kakšni so ti nasledki. Povejmo in pokažimo jim, da se mora tudi pri malem varovati, ne pa si misliti: kamor je šla krava, naj gre še tele itd.

Podučujmo tudi o času setve. Pri nas seje kmet, kedar se mu zdi, po zimi, ko kopno postane, pa gre pšenico sejati in potem ima malo žeti. Ako pogledamo n. pr. gorenskega kmeta, on ima na tanko določeno, kateri teden ali mesec bo to ali uno sejal, zatorej ima pa tudi obilnišo žetev.

G. M. Stanonik: Kar zadeva čas setve, mora se ravnati po kraju. Topli Belokranjci ne smejo tistikrat sejati, ko merzli Gorenci. Pri nas pozneje ko se seje, boljše stori; kajti, ako bi pri nas ozimino zgodaj sejali, zrastle bi pred snegom prevelika, in potem bi sognjila. Skušnje so nas že učile.

(Konec prih.)

Iz Ribnice. Priserčno se zahvaljujem verlim g. g. učiteljskim pripravnikom v Ljubljani, preč. g. g. duhovnom in dragim sosedom, prijateljem in znancem v Ribnici za ljubezen in čast, ki ste jo skazovali mojemu rajnkemu sinu Josipu pri pogrebu na nebohodni dan, ter ste s tem meni in moji družini hladili pekočo serčno rano.

Jož. Raktelj, učitelj.

Iz Ljubljane. Letos bode od 16. avg. do 24. sept. t. l. gospodarska šola za učitelje na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem, Primorskem in v Dalmaciji v nemškem jeziku v Gradcu. Iz Kranjskega bode šlo v to šolo ali ta tečaj osem učiteljev z dežele. Vsaki dobí povračilo za pot tje in nazaj (po železnici za 3. razr.), potem pa za čas med potjo in za čas učenja še na dan 2 gold. av. v. Pri nastopu popotvanja dobí vsaki povračilo za pot do tje in tretji del šesttedenskega zneska od c. kr. vlade na roke, drugo pa v dveh obrokih v Gradcu. Prošiti v to šolo smejo samo učitelji z dežele; učitelji mestnih šol, realk, učiteljskih izobraževališč i. t. d. smejo, kolikor bode prostora, iti kot gosti na svoje stroške v to šolo. Prošnje v to šolo naj se oddajajo pri c. kr. poglavarstvih zadnji čas do 24. t. m. Volilo se bode z dogovorom deželnega odbora in kmetijske družbe. Prednost bodo imeli učitelji iz tistih krajev, kjer se napravljajo ali kjer se pričakuje, da se bodo napravile gospodarske nadaljujoče šole; dalje bode se oziralo na tiste učitelje, kateri še niso bili v tej šoli na Dunaju;

vendar se tudi ti s tem ne izključujejo, ker teh ne sme biti čez tretjinko v letošnje šole poklicanih.

— Pri XIX. splošnem nemškem učiteljskem zboru (8., 9. in 10. t. m.) na Dunaji so bili iz Kranjskega g. g. učitelji: Lesjak, Putrè, Eppich, Tomšič, Belar (iz Ljubljane), Juvan (iz Černomlja) in Govekar (z Iga).

— Postave in ukazi zastran ljudske šole so se tudi že v slovenskem jeziku začele tiskati in izdajati v e. k. založbi šolskih knjig. Št. 1 obsega postavi od 25. maja 1868. l. in od 14. maja 1869. l., in veljá 3 kr.

— Katoliška družba bode po undanjem sklepu začela bolj goreče delati na slovstvenem polji za pravno oliko ljudstva. V ta namen bode pogosto na svitlo dajala majhne knjižice, ako bo moč vsaj po 12 vezčikov na leto v pripravi obliki. Občinstvo želí čitati in močno se pogrešajo knjižice mično-podučnega obsega. Kar je v bukvarnici slovenskega, je večí del tudi že med ljudstvom; tedaj je treba zmiraj kaj novega. Gospodje, ki imajo kaj primernih rokopisov ali hočejo kaj enacega izdelovati, naj pošiljajo rokopise katoliški družbi (ali vredništvu Zg. Dan.) s pristavljenimi pogodbami, pod katerimi so voljni ji rokopise prepustiti, ako bodo primerni, da se na dan spravijo. Naj gledajo pisatelji na resnično korist, emiko, poduk in pravno povzdigo ljudstva, kakor je primerno delati katoliški družbi. Tudi z dobrim svetom utegne marsikdo pomagati, n. pr.: kaj bi se poslovenilo, česa ljudstvo posebno potrebuje itd. Udje katoliške družbe bodo bukvice dobivali zastonj, drugi po primerni ceni. („Dan.“)

Prošnja.

Vsi g. g. udje učiteljskega društva za Kranjsko, ki imajo iz ljubljanske učiteljske knjižnice še lanske časopise na posodi, prosimo, naj nam jih pošljejo, ker ravno sedaj vredujemo knjižnico in zvezujemo časopise.

Odbor.

Premembe v učiteljskem stanu in razpis službe.

G. Janez Tuma, zač. učitelj v Nemški loki, je imenovan za zač. učitelja v Mengišu; na njegovo mesto v Nemško loko gre g. Jožef Dolinar, poterj. pripravnik. G. Anton Petrovčič, nekdanji učitelj na Dolgem, je v ljublj. bolnišnici umrl. R. I. P.

Razpisana je učiteljeva, orglarjeva in cerkvenikova služba v Dobropolju. Prošnje za njo naj se oddajajo pri e. k. poglavarstvu v Kočevju do srede tega meseca.

Poslavlilo. Njegovo e. in kr. Veličanstvo je g. Jož. Kra-marju, prvemu učitelju deške glavne šole v Škofjiloki, podelilo zlati križec za zasluge.

Odgovorni vrednik:
Andrej Fraprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.